

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
โดยกองการศึกษา สำนักงานเทศบาลเมืองบึงกาฬ
อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน
๒. เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และ พัฒนาภูมิปัญญานั้นๆ ต่อไป

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นคำที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย เป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ ซึ่งเรียกว่าปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งมี ผู้ให้คำกัตความของภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะต่าง ๆ กันดังนี้

สามารถ จันทรสุรีย์ (๒๕๓๖) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเองทำเองโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

กรมวิชาการ (๒๕๓๘) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต วิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลายเรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆ อาจกล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา

รัตนะ บัวสนธิ์ (๒๕๓๕) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลก และสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการทัศน์ดังกล่าวจะมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา คติจารีต ประเพณี ที่ได้รับการถ่ายทอด สืบสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับปรุงเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสุขของในส่วนที่เป็นชุมชน และปัจเจกบุคคล

ฉลาดชาย สมิตานนท์ (อ้างอิงถึงในพิสิฐ นาคำไพ. ๒๕๓๗) ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ สติปัญญาอันเกิดจากการเรียนรู้สะสมถ่ายทอดประสบการณ์ที่ยาวนานของผู้คนในท้องถิ่นซึ่งได้ทำหน้าที่ชี้แนะว่าการจะใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนและถาวรกับธรรมชาติรอบตัวนั้นทำอย่างไรซึ่งในที่สุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจถูกยกระดับให้หมายถึงอุดมการณ์ของการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่มีชีวิต สัตว์ พืช และมนุษย์ด้วยตัวเองตลอดจนสิ่งไม่มีชีวิตรอบข้าง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป.) กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยว่า เป็นองค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทยที่เกิดจากสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรรเรียนรู้ ปรับปรุงแต่ง และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับยุคสมัย

ประเวศ วะสี (๒๕๓๖) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่งๆ เพราะฉะนั้นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มาจากข้างนอก ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน มีความเป็นบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมและเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง อีกทั้งยังเน้น

ความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าว่าวัตรธรรม เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ จึงมีความเคารพผู้อาวุโส ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า

จากความหมายดังกล่าว อาจสรุปว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงองค์ความรู้ หรือสิ่งที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต ซึ่งเป็นประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งได้ผ่านการคิดค้นและปรับปรุงเปลี่ยนแปลง จนได้แนวทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพสังคม เป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไป ถือเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา

แยกตามประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น เทศบาลเมืองบึงกาฬ อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

ด้านการเกษตร

ลำดับที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	การปลูกข้าว	นายศรีจันทร์ เจริญดี	๓๕ ม.๑ ต.วิศิษฐ์ อ.เมืองบึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๒	การทำนา	นางทองสี โนนสงคราม	๑๔๕ ม.๑ ต.วิศิษฐ์ อ.เมืองบึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๓	การทำนา	นางหม่อน หล้าซุย	๑๕๕ ม.๗ ต.วิศิษฐ์ อ.เมืองบึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๔	การเลี้ยงปลาตาก	นายวิโรจน์ ศรีวรสาร	๖๒/๑ ม.๓ ต.บึงกาฬ อ.เมืองบึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๕	การทำนา	นายประจักษ์ โพธิสว่าง	๙๗ ม.๓ ต.บึงกาฬ อ.เมืองบึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๖	เพาะเลี้ยงกบ	นายสมพรชัย องอาจ	๒๘๐ ม.๖ ต.บึงกาฬ อ.เมืองบึงกาฬ จ.บึงกาฬ
๗	เพาะเลี้ยงกบ	นายสินทอน ทองไคร้	๑๖๑ ม.๖ ต.บึงกาฬ อ.เมืองบึงกาฬ จ. บึงกาฬ

ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ลำดับที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	ทำเครื่องประดับ	นายบุญทวน ไตรยสุทธิ์	๒๙๑ ม.๑ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๒	จักสาร	นายศรีจันทร์ เจริญดี	๓๕ ม.๑ ต.วิศิษฐ์ อ.เมืองบึง กาฬ จ. บึงกาฬ
๓	ทอเสื่อ	นางหม่อน หล้าซุย	๑๕๕ ม.๗ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๔	ทำไม้กวาด	นางเลียบ ช่างเหล็ก	๕๔ ม.๗ ต.วิศิษฐ์ อ.เมืองบึง กาฬ จ. บึงกาฬ
๕	ทอเสื่อ/ทำไม้กวาด	นางเพื่อน สายห	๗๔ ม.๗ ต.วิศิษฐ์ อ.เมืองบึง กาฬ จ. บึงกาฬ
๖	ทำไม้กวาด	นางพิน ชัยชิต	๑๐๐ ม.๗ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๗	ทำบายศรี	นางศรีสุพรรณ เรืองธานี	๑๕๑ ม.๗ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๘	ทำการจักสารต่างๆ	นายประจักษ์ โพธิสว่าง	๙๗ ม.๓ ต.บึงกาฬ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๙	<u>จักสาน</u>	<u>นายคำจันทร์ พันธุ์หล้า</u>	<u>๔๒ ม.๒ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ</u>
๑๐	<u>จักสาน</u>	<u>นายสีทน ไตรทามา</u>	<u>๒๙ ม.๒ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ</u>
๑๑	<u>ช่างไฟ</u>	<u>นายจินดา ชะทะหนมนตรี</u>	<u>๗๘ ม.๒ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ</u>
๑๒	<u>ช่างไม้</u>	<u>นายสังัด งามสิงห์</u>	<u>๑๘๘ ม.๒ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ</u>
๑๓	<u>สานแห</u>	<u>นายไชยา แสนเทพ</u>	<u>๑๒ ม.๒ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ</u>
๑๔	<u>เชื่อมเหล็ก</u>	=	<u>๔๘ ม.๕ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ</u>
๑๕	<u>สานลอบ</u>	<u>นายเพ็ญ ทองทา</u>	<u>๕ ม.๘ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ</u>
๑๖	<u>สานสวิง</u>	<u>นางชม ทองปัญญา</u>	<u>๓๐ ม.๘ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ</u>
๑๗	<u>มัดผ้าตกแต่งในพิธี การต่างๆ</u>	<u>นายเทือง โสขมภู</u>	<u>๕๙ ม.๑๑ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ.บึงกาฬ</u>
๑๘	<u>มัดผ้าตกแต่งในพิธี การต่างๆ</u>	<u>นายคำกอง บุตรชา</u>	<u>๑๑๕ ม.๑๑ ต.วิศิษฐ์ อ. เมืองบึงกาฬ จ. บึงกาฬ</u>

๑๙	<u>ช่างเฟอร์นิเจอร์</u>	<u>นายเหรียญชัย ศรีประเสริฐ</u>	<u>๑๐๖ ม.๑๑ ต.วิเศษฐ์ อ.เมืองบึงกาฬ จ.บึงกาฬ</u>
๒๐	<u>จักสาน</u>	<u>นายอาจ ทองทา</u>	<u>๕๘ ม.๑๑ ต.วิเศษฐ์ อ.เมืองบึงกาฬ จ. บึงกาฬ</u>
๒๑	จักสาน	นางราตรี ชื่นชม	๔๗ ม.๑๑ ต.วิเศษฐ์ อ.เมืองบึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๒๒	จักสาน	-	๑๕ ม.๑๒ ต.วิเศษฐ์ อ.เมืองบึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๒๓	จักสาน	-	๔๑ ม.๑๒ ต.วิเศษฐ์ อ.เมืองบึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๒๔	สานแห	-	๔ ม.๑๒ ต.วิเศษฐ์ อ.เมืองบึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๒๕	จักสาน(ไม้ไผ่)	นายลับ มาบั้งโม	๘๐ ม.๖ ต.บึงกาฬ อ.เมืองบึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๒๖	จักสาน (ตะกร้าพลาสติก)	นางโสม พงษ์คำพันธ์	๑๓๑ ม.๖ ต.บึงกาฬ อ.เมืองบึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๒๗	จักสาน (ตะกร้าพลาสติก)	นายวิชัย มีแก่น	๑๗๗ ม.๖ ต.บึงกาฬ อ.เมืองบึงกาฬ จ.บึงกาฬ
๒๘	ทอผ้าพื้นเมือง	นางจันทร์เพ็ญ แก้วเทพ	๑๑๗ ม.๖ ต.บึงกาฬ อ.เมืองบึงกาฬ จ.บึงกาฬ
๒๙	ทอผ้าพื้นเมือง	นางสมพงษ์ พิสมัย	๙๒ ม.๖ ต.บึงกาฬ อ.เมืองบึงกาฬ จ.บึงกาฬ
๓๐	ทอผ้าพื้นเมือง	นางกอง พินัน	๑๙๙ ม.๖ ต.บึงกาฬ อ.เมืองบึงกาฬ จ.บึงกาฬ
๓๑	ขนมไทย	นางนัญชนัน มีแก่น	ม.๖ ต.บึงกาฬ อ.เมืองบึงกาฬ จ.บึงกาฬ

ด้านการแพทย์ไทย

ลำดับที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	สมุนไพรบางอย่าง	นายประจักษ์ โพธิสว่าง	๙๗ ม.๓ ต.บึงกาฬ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๒	นวดแผนไทย	นางอุไรวรรณ สิมพันสอน	๗๙ ม.๑๑ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๓	นวดแผนไทย	นางสาวลัดดาวัลย์ ทุยหล้า	๑๑๖ ม.๑๑ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลำดับที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	การทำนายเรื่องฟ้าฝน	นายประจักษ์ โพธิสว่าง	๙๗ ม.๓ ต.บึงกาฬ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ
<u>๒</u>	<u>หมอพรหมณ์ สู้ขวัญ</u>	<u>นายคำผู อาจจันดา</u>	<u>๓๑ ม.๒ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง</u> <u>บึงกาฬ จ. บึงกาฬ</u>
<u>๓</u>	<u>หมอพรหมณ์ สู้ขวัญ</u>	<u>=</u>	<u>๓ ม.๕ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง</u> <u>บึงกาฬ จ. บึงกาฬ</u>
<u>๔</u>	<u>หมอพรหมณ์ สู้ขวัญ</u>	<u>นายภูวงศ์ แสนสุภา</u>	<u>๖๒ ม.๑๑ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง</u> <u>บึงกาฬ จ. บึงกาฬ</u>
<u>๕</u>	<u>หมอมนต์</u>	<u>นายปรีชา ดาจง</u>	<u>๘๑ ม.๑๑ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง</u> <u>บึงกาฬ จ. บึงกาฬ</u>
<u>๖</u>	หมอดู	นางพิมพ์สมร ราชคต	๑๕๙ ม.๑๑ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๗	หมอดู	นางสมบุญ ทองทา	๖๓ ม.๑๑ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๘	หมอดู	นางเสาร์ เชื้อกลาง	๖๔ ม.๑๑ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๙	ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	นายสมพรชัย องอาจ	๒๘๐ ม.๖ ต.บึงกาฬ อ.เมือง บึงกาฬ จ.บึงกาฬ

ด้านศิลปกรรม

ลำดับที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	เป่าแคน	นายหงษ์คำ แสนสุภา	๑๒๐ ม.๑๑ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๒	ดีดพิน	นายภูวงค์ แสนสุภา	๖๒ ม.๑๑ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ

ด้านภาษาและวรรณกรรม

ลำดับที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	ภาษาอีสาน	นายประจักษ์ โพธิสว่าง	๙๗ ม.๓ ต.บึงกาฬ อ.เมือง บึงกาฬ จ. บึงกาฬ
๒	ภาษาไทพวน	นายทินกร เพ็งทอง	บ้านพันลำ ต.วิศิษฐ์ อ.เมือง บึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ